

Шевченко Альона Володимирівна

Херсонський державний університет,

здобувачка вищої освіти першого

(бакалаврського) рівня

спеціальності «Психологія»,

Попович Ігор Степанович

Херсонський державний університет,

д. психол. н., проф.,

професор кафедри загальної та соціальної психології

ТЕОРЕТИЧНЕ АНАЛІЗУВАННЯ ФЕНОМЕНІВ КОНФОРМІЗМУ ТА СОЦІАЛЬНОЇ БАЖАНОСТІ У КОНТЕКСТІ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Постановка проблеми. Соціум є досить складним конструктом, в якому задіяна кожна людина. Перебуваючи у громадському транспорті, шкільному класі, трудовому колективі, сімейному колі – взаємодіємо з іншими людьми. Деякі люди займають активну домінуючу позицію, інші – навпаки йдуть в конфронтацію з соціумом, однак деякі пасивно існують в соціумі, наслідуючи гендерні стандарти та принципи суспільства, в якому функціонують. Кожен з нас поводить себе певним чином відповідно до того, які гендерні стереотипи він наслідує, як саме він сприймає соціум, яку позицію він має та які його очікування до тієї чи іншої групи людей.

Виклад основного матеріалу. Людина – біопсихосоціальна істота, котра завжди перебуває у взаємодії з соціумом. Соціум існує та функціонує за своїми правилами, і має досить потужний вплив на кожного окремого індивіда. Усвідомлено чи ні, однак особа підпорядковується впливу групи, до якої вона належить, цей феномен має назву «конформізм».

Конформізм можна розглядати як різновид соціального впливу, під час якого змінюються судження, думки, поведінка, цінності індивіда, через його прагнення відповідати позиції релевантної групи. Кожна група має свої

відповідні норми. Групові норми – це прийняті або очікувані від членів групи форми поведінки. Тобто, кожна група має соціальні очікування відповідно до гендерних ролей її учасників, так само і людина має свої очікування по відношенню до групи. У стійких малих групах соціально-психологічні очікування відображають об'єктивну необхідність узгоджених дій: від кожного члена очікується певний комплекс думок, почуттів і вчинків, що відповідають його місцю в системі спільної діяльності. Якщо його поведінка не відповідає цим очікуванням, це викликає відповідну реакцію членів групи – соціальні санкції [3, 4]. І тому, можна зробити висновок, що від впливом і тиском групових норм, очікувань, людина може змінювати власну поведінку, приймаючи умови функціонування даної групи, для того, щоб не відрізнятись від інших її членів.

Науковець А. Кидінов вважає, що конформізм показує міру підпорядкування індивіда груповому тиску, прийняття ним певного стандарту, стереотипу поведінки, норм, цінностей, ціннісних орієнтацій групи [1]. Він наголошує на тому, що конформізм пов'язаний зі значущістю та важливістю ситуації, в якій відбувається вплив групи на особистість і з референтністю самої групи для людини. Чим вища значущість групи, тим більш виражений ефект групового тиску.

Виокремлюють зовнішній та внутрішній конформізм. Щодо зовнішнього конформізму, то він характеризується демонстративним підкоренням думкам, уявленням, бажанням групи, під час якого людина може продовжувати не погоджуватися з групою, однак не показувати цього. Внутрішньому конформізму властива дійсна зміна поглядів, думок, установок внаслідок прийняття та згоди з позиціями. Ці два типи поведінки властиві людям, що пристосовуються до групи. Тому конформізм має адаптивне значення, тобто полегшує вхід у нову соціальну ситуацію.

У соціальній психології виокремлюють два типи соціального впливу групи: нормативний та інформаційний, згідно з яким, люди поступаються тиску групи, тому що залежать від останньої у досягненні двох важливих цілей: формування точного уявлення про реальну дійсність (інформаційний вплив) і

отримання схвалення інших членів групи (нормативний вплив) [5]. Вважається, що як інформаційний, так і нормативний впливи породжують конформізм.

А. Кирпіков вважає що соціальна бажаність у юнацькому віці є показником конформізму – відсутність власної думки, не реалізованої осмисленої системи цінностей і переконань. Він вважає, що соціальна бажаність у рольовій взаємодії чоловіків і жінок, характерна для тих, хто не проявляє в повній мірі суб'єкту активність, і відмовився від самоактуалізації на користь пристосування до існуючих обставин. Зокрема, показник соціальної бажаності в юності є індикатором успішної адаптивності і пасивного пристосування до обставин [2]. Спираючись на все вищезазначене, ми вбачаємо соціальну бажаність як один з проявів конформізму.

Трактування феноменів конформізму та соціальної бажаності [6] у контексті гендерних досліджень, може набувати як позитивного, так і негативного забарвлення. Звичайно, під впливом цих феноменів, як чоловіки, так і жінки, здатні змінювати власні позиції, можливо в якомусь сенсі втрачати свою індивідуальність, підкорюватися більшості, намагатися представити себе виключно у вигідному світлі. У той же час ці феномени представникам всіх гендерних типів допомагають увійти до нової соціальної ситуації, адаптуватися та розвиватися у конкретній малій групі. Їх варто досліджувати крізь призму когнітивного, емоційного та конативного (поведінкового) аспектів. Когнітивний відображений тим, що індивід отримує знання, інформацію від групи, емоційний – «приєднується» до загального стану групи і відчуває себе учасником групових процесів, конативний – простежується в регуляції власної поведінки відповідно до правил та норм суспільства.

Висновок. Конформізм та соціальну бажаність у контексті гендерних досліджень необхідно розглядати як різновиди соціального впливу, під час якого змінюються судження, думки, поведінка, цінності представників гендерних типів, через прагнення відповідати позиції референтної групи. Бажаючи бути схожим на інших, індивіди погоджується з думкою більшості, демонструють соціально бажану поведінку, якої очікує більшість. Вважаємо соціальну

бажаність проявом конформізму. Соціальну бажаність можна розглядати з позитивного боку, тобто як соціальну здатність, що допомагає адаптуватися до діяльності і забезпечити її успішність. Однак, з негативного, соціальна бажаність поєднує в собі приховування власного Я, управління враженнями інших, тобто обман і самообман.

Перспективи подальших досліджень. Дана проблематика потребує більш скрупульозного емпіричного вивчення та глибинного аналізування з метою мінімізації негативних наслідків конформізму та соціальної бажаності, посилення їх позитивного впливу на процеси взаємодії представників гендерних типів між собою та у групі.

Список використаної література:

1. Кидинов А. В. Личностный конформизм и противостояние в группе в социально-динамическом аспекте / А. В. Кидинов // Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки. – 2011. – Вып. 9(101). – С. 186–192.
2. Кирпиков А. Р. Внутренняя позиция и социо- и эгоцентрические тенденции в направленности личности подростка / А.Р. Кирпиков // Современные проблемы психологии личности: теория и практика: Матер. Междунар. науч.-практич. конф., посвященной 100-летию со дня рождения Л. И. Божович. – М. – Воронеж, 2008. – С. 31–37.
3. Попович І. С. Мотиваційний компонент соціально-психологічних очікувань / І. С. Попович // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. – К., 2011, т. XIII, ч. 4. – С.290–297.
4. Попович І. С. Проблема соціально-психологічних очікувань в науковій теорії та практиці / І. С. Попович // Практична психологія та соціальна робота. – К., 2005. – № 5. – С. 8-13.
5. Попович І. С. Психологія соціальних очікувань особистості: методологія, теорія і практика: навч.-метод. посіб. / І. С. Попович. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. – 158 с.
6. Шевченко А. В. Дослідження взаємозв'язку соціальної бажаності та ціннісних орієнтацій в юнацькому віці / А. В. Шевченко // Інсайт: психологічні виміри суспільства: наук. журнал. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. – Вип. 1. С. 90–95. DOI 10.32999/2663-970X/2019-1-14